

som totalitär. Inte heller Mussolinis Italien, för att ta ett annat exempel. Hennes totalitarismbegrepp avsåg Sovjet från 1930 och Tyskland från 1938, med nazidiktaturen i första rummet. Hon markerar samtidigt, återigen till skillnad från Karlsson, en skillnad i graden av förtryck mellan Hitlers och Stalins regimer. Den sovjetiska lägerarkipelagen jämförs med skärselden, de tyska förintelselägren med helvetet. Det nazityska barbariet saknar helt motsvarigheter.

Det är en ojämn bok Karlsson skrivit. Den innehåller mycket av intresse, men också alltför många lösa trådar och ofullständiga resonemang. Som läsare blir man inte klok på om det är allvarligt menat att Sverige gick med i första världskriget den 11 mars 2010, då riksdagen erkände det armeniska folkmordet. Eller när han daterar det svenska inträdet i andra världskriget till 12 juni 1997, då den statliga kampanjen Levande historia drogs igång. Ett annat märkligt yttrande är att första världskriget numera kan ses som även Sveriges urkatastrof, eftersom svenska tidningar skrev mer om detta krig minnesåret 2014 än 1989. Men framförallt är Karlssons övergripande resonemang alltför svepande. Tesen om första världskriget som den Pandoras ask ur vilken allt elände följde är för endimensionell för att övertyga.

Göteborgs universitet

JAN CHRISTENSEN

Ann-Mari Borgelin (red.), *Hvor Dannebrog faldt ned: Kaptajn Richard Gustav Borgelins erindringer fra Den Estiske Frihedskrig* (Frederiksberg: Bogforlaget Frydenlund 2012). 192 s.

En vårdag 1919 erbjöds löjtnant Richard Gustav Borgelin uppdraget att utbilda och leda en kår av 200 frivilliga danskar i det estniska frihetskriget. Borgelin tackade ja, ett beslut som kom att bli livsavgörande för honom. Han ledde framgångsrikt den danska kåren under insatser såväl i Estland som i Lettland, lärde sig estniska och bosatte sig i Estland. Han lämnade landet vid den sovjetiska ockupationen år 1940 och gav följande år ut boken *Det befriade Baltikum* (originaltitel *Baltikum kæmper*), en initierad skildring av hur det gick till när de baltiska staterna införlivades med Sovjetunionen.

Omkring år 1945 skrev Borgelin, med stöd av dagboksanteckningar, ned sina minnen från frihetskriget. Vid hans död 1966 ärvdes manuskriptet, som inte är helt komplett, av dottern Ann-Mari Borgelin. Hon har nu givit ut det, tillsammans med några av fadern samlade dokument och texter. Utgåvan har stort historiskt värde, men är dessvärre behäftad med en del transkriptionsfel och inkonsekvenser.

Borgelin är en skicklig skribent, som inte bara skildrar krigshandlingarna utan också förmedlar intryck från besök i bondehem, herrgårdar och sjukstugor. Han refererar flitigt till historien och för filosofiska samtal med letter och ryssar, som har originella synpunkter på tidens ödesfrågor.

När den danska styrkan anlände till Tallinn i april 1919 fanns det redan en betydande finsk truppstyrka i landet. Den svenskfödde finske majoren Martin Ekström, hade med sin frikår, i vilken även ett hundratal svenskar ingick, verksamt bidragit till att bryta den rådsryska offensiven och återta Narva i januari. Samtidigt pågick försök att sätta upp en svensk frikår under ledning av major Carl Mothander. Denna frikår drabbades av en rad skandaler och upplöstes slutligen i början av juni, men svenskar ingick i flera andra stridande förband under det estniska frihetskriget. En av dessa var Conrad Carlsson, som i efterhand berättat minnen från striderna i boken *Okänd svensk soldat* (1937).

Den danska truppstyrkan sattes in i strid vid Võru i södra Estland i maj 1919. Nästa uppdrag blev att delta i fälttåget i Lettland, som hade kallat på estnisk hjälp efter att ha hamnat i en rävsax mellan rådsryska, balttyska och vita ryska truppstyrkor. Danskarna gjorde viktiga insatser vid återtagandet av bland annat Kreutzburg (Krustpils) och Jakobstadt (Jekabpils) från de röda. Därefter sattes de in i striderna vid Pskov, där esterna hade allierat sig med vita ryska trupper.

I detta sammanhang mötte danskarna även svenska frivilliga. Den förste som omtalas är kapten Einar Lundborg (1896–1931), befälhavare för en pansarvagn, som Borgelin mötte i Čerskaja söder om Pskov. Lundborg hade tillhört svenska kåren innan han övergick till estniska armén. Enligt Borgelin var hans insatser vida omtalade.

När Borgelin som kurir för den danskfödda änkekejsarinnan Maria Fjodorovna (Dagmar) gjorde en andra resa till Estland i slutet av september 1919, för att ansluta sig till de vita ryska styrkor som från Narva skulle gå mot Sankt Petersburg, konstaterar han, att den estniska och finska entusiasmen för detta fälttåg var låg. Den frihet esterna hade kämpat för skulle inte hotas mindre av ett vitt än av ett rött styre i Ryssland. Vissa frivilliga valde ändå att följa med i den vita offensiven. Bland annat nämner Borgelin ett pansartåg under befäl av svenskarna Georg Malmberg (1895–1931) och Wilhelm Liljencrantz (1894–1963), vars besättning uteslutande bestod av svenskar och danskar (170). Malmberg hade deltagit i det estniska frihetskriget vid bland annat Narva-, Valga- och Pskovfronterna och belönades senare med estniska frihetskorsen av första klassen.

Det svenska frivilliga kompaniets ledare, major Mothander, omtalas i Borgelins bok endast därför att Lundborg inledningsvis hade samverkat med honom, men snart gjort sig självständig (135). I Conrad Carlssons framställ-

ning beskrivs han som en inkompetent person som helst satt på hotell i Tallinn och smorde kråset.

Trots tillgången till veteraner från 1918 års krig i Finland och trots en tidigare start blev de svenska insatserna i Estlands och Lettlands frihetskrig mindre betydelsefulla än de danska. Sverige ville gärna spela en stormaktsroll i Östersjöområdet, men de unga baltiska statsbildningarna betraktades med skepsis. Även om regeringen formellt gav tillstånd till att frivilliga gav sig till Estland var stödet ljumt och de kritiska pressrösterna starka. Den svenska kåren i Estland fick en svag ledning och de effektivaste svenska insatserna gjordes av frivilliga i andra förband.

I förhållande till Lettland var det svenska intresset direkt kontraproduktivt. Höga officerare i Stockholm konspirerade för att göra Sverige till skyddsmakt för ett baltiskt hertigdöme, under baltiskt styre, men med svensk militär ledning. Ingenting gick efter planerna – lyckligtvis, kan man säga. De mest konstruktiva svenska insatserna gjordes i stället av en handfull svenskar, häribland Conrad Carlsson, som deltog i patrulleringen av gränsområdet mellan Lettland och Ryssland under fredsförhandlingarna 1920.

Linnéuniversitetet, Kalmar

ANDERS FRÖJMARK

Bengt Johansson & Tomas Andersson Odén, *Politiska annonser: Partiernas valreklam i dagspressen genom 100 år* (Göteborg: NORDICOM-Sverige 2013). 199 s.

Bengt Johansson, professor i journalistik, medier och kommunikation, och Thomas Andersson Odén, universitetslektor i samma ämne, tar sig an det svärgenomträngliga och till stora delar utforskade fältet politisk reklam i boken *Politiska annonser: Partiernas valreklam i dagspressen genom 100 år*. Bokens syfte är att "klargöra sambandet mellan annonseringen och tidningarnas partifärg" (s. 21). Författarnas frågeställningar är inte uppställda som konkreta frågor. I stället beskrivs de tre problem som skall undersökas: partiernas annonsering i deras respektive huvudorgan, den politiska annonseringen i tidningar som bytt politisk profil samt den politiska annonseringen på orter med tidningar i konkurrens- respektive monopolsituation. Fokus ligger på de kvantitativa aspekterna. De analytiska premisserna består av en modell som säger att reklamköparen självständigt bestämmer över fyra beslutsområden: reklamens omfattning och samordning med andra funktioner, dess fördelning i olika medier, dess fördelning över tid och dess utformning. Det andra beslutsområdet, fördelning i olika medier, betonar